

Iš Justino Sajausko knygos

Suvalkijos geografija

MARIJAMPOLĖ

Suimtas Lazdynas atvežamas Marijampolėn į garsųj Bagdono namą ir varinėjamas per kabinetus. Antrajame aukšte mato: viena kertė kruvina ir sukapota kulų, ant grindų - krūvelė automato šovinių. Kam - krūptelėjimas, o kam - kelio pabaiga.

* Išardytą Kazynaite veda atgal į kamerą. Iš priekio atneša negyvėlį: kruviną neštuvai, per jų kraštą svyra bevalė ranka. Atsidūrusi kameroje, mergina pamato ant vinies kabantį tėvo švarką. Tėvą jau matė.

* Kalėjimo prižiūrėtojai lietuviai sutarė užimti kalėjimą ir paleisti kalinius. Tarp suokalbinių ir Bubnys.

Operacijos išvakarėse baigęs darbą, jis kurį laiką užtruko mieste. Grįžusį į savo butą prie durų pasitiko šeimininkė.

- Vincai, pas tave buvo keturi enkavedistai

Supratęs, ką tai reiškia, Vincas apsisuko ir - atgal pro duris.

Vieną partizanų daugiau.

* Viena gimnazistė, Medelytė, puošė partizanų uniformas vėliavėlėmis, kita gimnazistė ją skundė. Kadangi "nusikaltė" buvo dar nepilnametė, tai buvo nubausta labai švelniai: vos dešimčia metų.

Tiek ir iškalėjo.

* Aronas Greisas tardo ryšininę Žvaigždutę. Po trisdešimt septinto smūgio mergina puola pro duris - pasirodo, neužrakintos - įsikerta į turėklus ir klykia:

Gelbėkit, Greisas užmuš!

Greisą pakeitė Svirskis.

* Į ligoninę atvežamas sužeistas partizanas, kuris netrukus miršta. Partizano sesuo prašo slaugę Budreikaitę pasekti, kur brolis bus užkastas, bet Budreikaitė pradėjus aiškintis, kūnas jau buvo iš ligoninės išvežtas.

Mergina nenurimsta ir leidžiasi nupasakoto vežimo pėdsakais: pro miesto sodą, Civinskio gatvę, paupiu - ir sutinka ieškomą vežimą jau grįžtantį. Vežėjas, samdytas žmogus, kad ir apsidairydamas, pasako, kur užkasė kūną.

- Eik šita gatvę kareivinių link. Rasi žvyrinė, maždaug per vidurį.

Budreikaitė nuėjo ir nurodytoje vietoje pamatė pribarsyto šieno su centre išmeigta medžio šakele.

"Kapas ir kryžius", - smilkstelėjo merginai.

* Suėmę Trakiškių Valaitę, saugumiečiai verčia ją pasirašyti, kad bendradarbiaus. Trise įsikirto merginai į ranką., išspaudė tarp pirštų plunksnakotį. Dvidešimtmetė iš paskutiniųjų smeigė plunksną į popierių, sulankstė ją, bet nepasirašė.

Mušti betgi negavo - atsiėmė prieš tai.

TRAKIŠKIAI

Lankančius tėviškėje motiną brolius Unguraičius kažkas įskundė. Apsupę sodybą, kareiviai įsakė visiems

iš jos išeiti. Išėjo motina; sūnūs, užlipę ant aukšto, susisprogdino.

BARAGINĖ

Prie Baraginės mokyklos, toje vietoje, kur žuvo partizanas Sanitaras, sužėlė raudoni rugiai. Motina Lapukienė tai pastebėjo ir pavojingus rugius nupjovė. O jie vėl atžėlė - kruvinai.

RAIŠUPIS

Putriškių Rimskis buvo tarp čekistų, puolusių Karčiauskų sodybą 1947-aisiais. Po pusės amžiaus buvęs sribas vėl sukiojosi Raišupyje - dalyvavo pagerbiant žuvusiuosius.

KIŽAI

Pas Natkevičius atėjo trys partizanais persirengę saugumiečiai.

- Čia buvom pasidėję rašomąją mašinėlę!

Šeimininkas suprato, kokie čia "partizantai". "Kad padėjot, tai ir pasiimkit", - atkirto.

Nieko nepesę, provokatoriai išėjo, bet tuoj pat sodybą apsupo kariuomenė. O kaip kitaip: lankėsi banditai.

* 1947-ųjų žiema. Sulindę į šiaudus, Natkevičynėje nakvoja miškiniai.

Kariuomenė, krata. Suėję į kluoną, kareiviai šautuvų durklais smaigsto šiaudus.

Kai tik duria - tai šalia. Kai tik duria - vis šalia, - vėliau pasakojo apie nakties įvykį .vaikiniai

Laimė neapsakoma.

* Gausus sribų būrys krečia kaimą, o Mikalauskų trobelėje - partizantai. Neturėdami kur dingti čia pat kambaryje sušoka į mažytį pusrūsį ir tūno.

Beskubėdamas vienas viršuje paliko pistoletą. Ginklą pamatė Mikalauskutis ir, susigrūdęs į kišenę, pasileido per laukus. Stribai - vyti. Prisitaikęs paauglys švystelėjo pavojingą įkaltį balon, ir kai pagaliau įkliuvo, jo kišenės buvo švarios.

- Kodėl bėgai? - užsipoilė bėglį stribai.

- O kodėl vijotės? - labai paprastai pasiteisino Mikalauskas.

UŽUPIAI

Sugaudę besislapstančius nuo trėmimo Paplauskus, kareiviai juos suvežė į namus. Paplauskaitė įeina į kambarį - ogi kareivis jų muštuvėje muša sviestą.

Kareivis kilstelėjo galvą. Mergina kyštelėjo liežuvį.

* Tremiami Paplauskai. Kaip paprastai, sumaištis, neviltis. Į vežimą lekia ryšuliai.

Atėjus metui lipti į vežimą žmonėms, Paplauskaitė krito ant žemės ir nesikelia. Įkalbinėja kareiviai, įtikinėja motina, o ji guli ir gana. Neteikę kantrybės, du kareiviai paėmė užsispyrėlę už rankų ir įvertė į vežimą.

- Niekas nepasakys, kad išvažiavau. Išvežė! - jau penkiasdešimt metų, prisimindama tą 1948-ųjų pavasarį, kartojo moteris.